

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

SECȚIUNEA A PATRA

CAUZA PETRENCO C. MOLDOVEI

(Cererea nr. 20928/05)

HOTĂRÎRE

STRASBOURG

30 martie 2010

DEFINITIVĂ
la 04 octombrie 2010
potrivit articolului 44 § 2 (c) din Convenție

Poate fi obiectul revizuirii editoriale, inclusiv în ce privește traducerea..

În cauza Petrenco c. Moldovei,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secțiunea a Patra), statuînd într-o cameră compusă din:

Nicolas Bratza, *Președinte*,
Lech Garlicki,
Ljiljana Mijović,
David Thór Björgvinsson,
Ján Šikuta,
Päivi Hirvelä,
Mihai Poalelungi, *Judecători*,

și Lawrence Early, *Grefier*,

Deliberînd cu ușile închise la 9 martie 2010,

Pronunță următoarea hotărîre, adoptată la aceeași dată:

PROCEDURA

1. Cauza a fost inițiată prin cererea (nr. 20928/05) depusă împotriva Republicii Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului potrivit articolului 34 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ("Convenția"), de către Dl Anatol Petrenco („reclamantul”), cetățean al Republicii Moldova, la 25 mai 2005.

2. Reclamantul a fost reprezentat de Dl Vlad Moga, un avocat care își desfășoară activitatea în Chișinău. Guvernul Moldovean („Guvernul”) a fost reprezentat de Agentul său, Dl V. Grosu.

3. Reclamantul a susținut că drepturile sale au fost încălcate prin publicarea declarațiilor defăimătoare într-un ziar aflat în proprietatea Guvernului, precum și prin faptul că instanțele Moldovenești nu au asigurat protecția reputației sale.

4. La 28 august 2007, Curtea a decis să comunice cererea Guvernului. De asemenea, ea a decis să examineze fondul cererii simultan cu admisibilitatea acesteia (articolul 29 § 3).

ÎN FAPT**I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI**

5. Reclamantul s-a născut în 1954 și locuiește în Chișinău. La momentul desfășurării evenimentelor relevante prezentei cereri, acesta era Președintele Asociației Istoricilor din Republica Moldova și profesor universitar și

autorul programei școlare la disciplina „Istoria Universală” pentru anul 1996.

6. La 4 aprilie 2002, ziarul oficial al Guvernului Republicii Moldova, *Moldova Suverană*, a publicat un articol scris de către un istoric și un fost vice ministru al educației, S.N., intitulat „Comentariul la răspunsul de pe Internet al domnului Petrenco.” Articolul respectiv făcea remarci negative cu privire la competența reclamantului în calitate de istoric. În continuare, acesta sugera că locul său la universitate în calitate de doctorand și cariera sa ulterioară de istoric erau consecința cooperării sale cu serviciile secrete din perioada Sovietică. În special, articolul conținea următoarele afirmații:

“Cu alte cuvinte, Dle Petrenco, aceasta nu este o întrebare politică, ci ține de memoria dvs 'slabă' sau de absența demnității profesionale.”

“Dar, vedeți, ei nu l-au înțeles corect pe acest preot care alungă duhurile rele ...”

“... pentru merite deosebite (care confirmă încrederea PCÎU (b)¹ – KGB²), [reclamantul] a fost trimis la studii de doctorat ...”

“... ca student, el excela ... datorită 'realizărilor sale speciale' (acesta era o persoană cultivată care știa cum să bată la ușile superiorilor săi în mod politic: cioc-cioc-cioc?!? [*stuk-stuk-stuk*]³) și a devenit membru al PCUS⁴ – PCÎU (b) în perioada anilor de studenție ...”

“... o dată, Partidul a trimis o 'Volga' în mod special [pentru reclamant] (câtă încredere aveau cei din CC – KGB în camaradul Petrenco Anatolii Mihailovici!!), ca să îl conducă la Chișinău ...”

7. La 18 aprilie 2002, reclamantul a intentat acțiune în judecată pentru defăimare împotriva lui S.N. și a ziarului, urmărind publicarea unei dezmințiri și compensarea prejudiciului moral.

8. Pe parcursul procesului desfășurat în fața Judecătoriei sectorului Centru, instanța a audiat un martor interogat anterior cu privire la alegația că reclamantul în timpul studenției ar fi colaborat cu serviciile secrete sovietice. Martorul nu a putut confirma dacă reclamantul a fost implicat în serviciile secrete și a menționat doar că KGB opera sub acoperire.

9. În hotărîrea sa din 30 aprilie 2003, Judecătoria sectorului Centru a admis parțial pretențiile reclamantului. Instanța a stabilit că s-a confirmat faptul că reclamantul a fost membru al Partidului Comunist. Totuși, aceasta a susținut că referința la legăturile reclamantului cu serviciile secrete („care

¹ PCÎU (b) – Acronimul pentru “Partidul Comuniștilor Întregii Uniuni (al Bolșevicilor)”, denumirea oficială a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice între 1925 și 1952, în perioada lui Stalin.

² KGB – Acronimul în rusă pentru fostele servicii secrete ale Uniunii Sovietice.

³ “*stuk-stuk-stuk*” – onomatopee rusă utilizată pentru a sugera că cineva este informator, de obicei al fostei poliții politice.

⁴ PCUS – Acronimul pentru “Partidul Comunist al Uniunii Sovietice”, denumirea oficială a partidului Comunist Sovietic după 1952.

confirmă încrederea PCÎU (b) – KGB”) era defăimătoare, deoarece nu s-a demonstrat faptul că acesta era agent KGB. Hotărîrea instanței menționa, *inter alia*:

“... afirmația lui S.N. că A. Petrenco 'a fost trimis la studii de doctorat' ... doar datorită 'realizărilor sale speciale' pentru KGB și 'care confirmă încrederea PCÎU (b) – KGB', nu poate fi interpretată decît ca semnificînd faptul că reclamantul a colaborat cu KGB, despre care se știe că a fost o organizație represivă în perioada Uniunii Sovietice. Orice astfel de colaborare este extrem de condamnabilă de către societatea civilă. Luînd în considerație faptul că aceasta nu a fost confirmată încă, afirmațiile afectează grav onoarea și demnitatea reclamantului și îi cauzează prejudiciu moral și, în consecință, trebuie retrase ...”

10. Instanța a ordonat ziarului să publice în decurs de 15 zile dezmințirea unora dintre afirmațiile expuse în articolul publicat la 4 aprilie 2002, inclusiv afirmația care „confirmă încrederea PCÎU (b) – KGB.” În continuare, aceasta a dispus lui S.N. și ziarului să plătească reclamantului 900 de lei moldovenești (MDL) (echivalentul a 57 euro (EUR) la momentul respectiv) și, corespunzător, suma de 1,800 MDL (114 EUR).

11. De asemenea, instanța s-a pronunțat în favoarea lui S.N. într-o acțiune reconvențională cu privire la un articol pretins a fi publicat de reclamant. Reclamantul a atacat hotărîrea cu apel.

12. La 23 decembrie 2003, Curtea de Apel Chișinău a anulat hotărîrea Judecătoriei Sectorului Centru invocînd în calitate de temei o eroare de procedură și a remis cauza pentru rejudecare în Judecătoria sectorului Centru.

13. În așteptarea rejudecării cauzei, la 1 aprilie 2004, *Moldova Suverană* a publicat un articol intitulat „*Moldova Suverană* nu tolerează acuzații și primitivisme,” care afirma, *inter alia*, că:

“... articolul lui S.N. din 4 aprilie 2002 ... și limbajul necorespunzător utilizat nu reprezintă politica editorială a ziarului. Epitete precum 'memorie slabă' sau 'lipsa demnității personale' [sic], 'preot care alungă duhurile rele' utilizate de savantul [S.]N. în privința savantului Petrenco ne sunt străine.

Mai mult, reamintim că articolul respectiv a fost publicat cu doi ani în urmă și că, de atunci, consiliul editorial s-a schimbat, începînd cu editorul său de la momentul respectiv, I.G., și continuînd cu departamentul politic al ziarului.

În consecință, regretăm remarcile compromițătoare și limbajul exagerat utilizat la adresa istoricului DI Petrenco, chiar dacă ne asumăm dreptul de a nu împărtăși opiniile și ideile sale politice.”

14. În procedurile următoare în fața Judecătoriei sectorului Centru, S.N. a declarat că în timpul perioadei Sovietice nimeni nu ar fi fost trimis în Moskova la studii de doctorat fără susținerea Partidului Comunist și a KGB. Totuși, el a acceptat că nu toți cei trimiși la studii de doctorat erau agenți KGB.

15. La 12 mai 2004, Judecătoria Sectorului Centru a respins acțiunea reclamantului, constatînd, *inter alia*:

“... Conform autorului articolului, acesta l-a publicat de bună credință și nu a avut intenția de a-și umili sau defăima fostul coleg [DI Petrenco]. Dimpotrivă, acesta a declarat că, după părerea sa personală, DI Petrenco a fost un student eminent și un activist credincios, care era manierat și respectuos față de cei mai în vîrstă. Faptul că acesta a devenit membru al PCUS nu era un secret și nu dezvăluia intenția de a defăima, deoarece fiecare are dreptul de a deveni membru al unui partid politic ...

... instanța constată că ambii [autorul și reclamantul] erau foști colegi ai facultății de istorie și au publicat articole în presă fără intenția de a se defăima reciproc.”

16. Reclamantul a înaintat apel.

17. La 28 septembrie 2004, Curtea de Apel Chișinău a respins apelul, constatînd că S.N. nu putea fi atras la răspundere pentru exprimarea propriilor opinii. Aceasta a considerat distincția dintre circumstanțele cauzei și judecățile de valoare și a afirmat:

“... [Curtea de Apel] consideră că frazele scrise în articol reprezintă propria opinie subiectivă a autorului în privința Dlui Petrenco ...

Într-o societate democratică, o persoană nu poate fi atrasă la răspundere pentru exprimarea propriilor opinii ...

Noțiunea de 'judecată de valoare' trebuie de asemenea luată în considerație, ceea ce înseamnă că o persoană nu poate fi atrasă la răspundere pentru opiniile sau părerile sale în privința anumitor evenimente sau circumstanțe ..., adevărul cărora nu poate fi demonstrat.”

18. Reclamantul a declarat recurs. Acesta a susținut în special că:

“... articolul menționat a fost publicat de un ziar cu rea-credință și instanța de fond a constatat greșit că S.N. publică articole în presă fără intenția de a-l defăima pe reclamant. Reclamații au publicat în mod intenționat articolul cu scopul de a prejudicia onoarea, demnitatea și reputația profesională a reclamantului.

... reclamantul nu obiectează în privința dreptului autorului de a-și exprima în mod liber părerile, însă el obiectează în privința remarcilor denigratoare din articol, care nu sunt adevărate și care, în esență, prejudiciază onoarea, demnitatea și reputația profesională a reclamantului.

Instanțele nu au luat în considerație faptul că reclamații au răspîndit informații prejudiciabile pentru onoarea [reclamantului] și nu au aplicat prevederile secțiunilor 7 și 7/1 din Codul Civil...”

19. Reclamantul a anexat la recursul său un raport lingvistic al afirmațiilor autorului, pregătit de Centrul Național de Terminologie al Departamentului pentru Relații Interetnice. Raportul a stabilit că S.N. l-a insultat în mod direct pe reclamant și că articolul i-a prejudiciat onoarea, demnitatea și reputația profesională.

20. La 1 decembrie 2004, Curtea Supremă de Justiție a constatat inadmisibil recursul reclamantului, dat fiind faptul că acesta reiterea argumentele prezentate în primă instanță și în fața Curții de Apel. Cu toate acestea, instanța a examinat în mod concis problemele ce au izvorât din cauza respectivă și a constatat, *inter alia*, că:

“... articolul 10 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și articolul 32 din Constituția Moldovei garantează dreptul la libertatea de exprimare, inclusiv dreptul de a comunica informații și idei.

În circumstanțele date, prin faptul respingerii acțiunii reclamantului, instanțele au constatat în mod corect necesitatea stabilirii unei distincții între fapte și 'judecățile de valoare'.

După cum s-a constatat de instanțele inferioare în hotărârile lor cu privire la prezenta cauză, afirmațiile autorului trebuie tratate în calitate de 'judecăți de valoare', circumstanță care exclude răspunderea juridică a ziarului *Moldova Suverană* pentru opinia pe care a exprimat-o în privința anumitor evenimente și circumstanțe, al căror adevăr este imposibil de demonstrat.

În contextul celor expuse și luând în considerație faptul că afirmațiile contestate sunt, în esență, 'judecăți de valoare' ... recursul trebuie respins.”

21. Curtea nu a comentat asupra raportului anexat la recurs.

22. Conform reclamantului, el nu a fost citat să participe la audierea în fața Curții Supreme de Justiție.

II. LEGISLAȚIA NAȚIONALĂ RELEVANTĂ

A. Libertatea de exprimare și dreptul la reputație

23. Articolul 32 din Constituție garantează libertatea de exprimare și prevede, în măsura în care este relevant, următoarele:

„(1) Oricărui cetățean îi este garantată ... libertatea exprimării.

(2) Libertatea de exprimare nu trebuie să prejudicieze onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane ...

(3) Sînt interzise și pedepsite prin lege ... defăimarea ...”

24. Prevederile pertinente din Codul Civil în vigoare la momentul respectiv erau:

Articolul 7. Apărarea onoarei și demnității

Orice persoană fizică sau juridică este în drept să ceară prin judecată dezmințirea informațiilor care lezează onoarea și demnitatea ei, dacă cel care a răspîndit asemenea informații nu dovedește că ele corespund realității.

În cazul în care asemenea informații au fost răspândite prin intermediul unui mijloc de informare în masă, instanța de judecată obligă redacția acestuia să publice, în termen de 15 zile de la data intrării în vigoare a hotărîrii instanței de judecată, o dezmințire la aceeași rubrică, pe aceeași pagină, în același program sau ciclu de emisiuni.

Articolul 7/1. Repararea prejudiciului moral

Prejudiciul moral, cauzat unei persoane în urma răspîndirii unor informații care nu corespund realității și care lezează onoarea și demnitatea acesteia, se repară în folosul reclamantului de către persoana fizică sau juridică care a răspîndit aceste informații.

Mărimea compensației se stabilește de către instanța de judecată, în fiecare caz aparte, de la șaptezeci și cinci pînă la două sute de salarii minime, în cazul în care informațiile au fost răspîndite de o persoană juridică, și de la zece pînă la o sută de salarii minime, în cazul în care acestea au fost răspîndite de o persoană fizică.

Publicarea operativă a scuzelor sau a dezmințirilor pentru informația specificată la alineatul 1 al prezentului articol, pînă la pronunțarea hotărîrii instanței de judecată, constituie temei pentru micșorarea mărimii compensației sau pentru exonerarea de plată a ei.

25. La 12 iunie 2003, a intrat în vigoare un nou Cod Civil, al cărui articol 16 prevede următoarele:

„(1) Orice persoană are dreptul la respectul onoarei, demnității și reputației sale profesionale.

(2) Orice persoană este în drept să ceară dezmințirea informației ce îi lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională dacă cel care a răspîndit-o nu dovedește că ea corespunde realității.

...

(8) Orice persoană în a cărei privință a fost răspîndită o informație ce îi lezează onoarea, demnitatea și reputația profesională este în drept, pe lîngă dezmințire, să ceară repararea prejudiciului material și moral cauzat astfel ...”

B. Prevederi cu referire la *Moldova Suverană*

26. Prevederile pertinente din hotărîrea de Guvern nr. 305 din 17 mai 2004 privind lansarea ziarului de stat, *Moldova Suverană*, declară următoarele:

“(1) Lansarea ziarului de stat *Moldova Suverană* va intra în vigoare începînd cu 1 iulie 1994.

Editorul ziarului de stat va fi numit printr-o hotărîre de Guvern ...”

27. Prevederile pertinente din hotărîrea de Guvern nr. 587 din 20 iunie 2005 privind lichidarea ziarului *Moldova Suverană*, declară următoarele:

“În scopul îndeplinirii obligației statului de a preveni și limita monopolul de stat în mass-media...

(1) Ziarul de stat *Moldova Suverană* ... va fi lichidat începând cu 1 iulie 2005 ...”

C. Prevederi cu privire la procedura în fața Curții Supreme

28. Codul de Procedură Civilă din 12 iunie 2003 stabilea procedura în fața Curții Supreme de Justiție. Articolul 440, în partea relevantă, prevede următoarele:

“Procedura examinării admisibilității recursului

(1) În cazul în care se constată existența unuia din temeiurile prevăzute la art.433, completul din 3 judecători decide, printr-o decizie motivată irevocabilă, asupra inadmisibilității recursului. În astfel de cazuri, va fi pregătit un raport cu privire la inadmisibilitate, care, însoțit de o copie a recursului și a hotărîrii, va fi păstrat de curte în dosarul cauzei respective.

(2) Asupra admisibilității recursului se decide fără citarea părților.”

29. Articolul 442(1) prevede:

“Judecînd recursul ..., instanța verifică, pe baza actelor din dosar, în limitele invocate în recurs, legalitatea hotărîrii atacate, fără a administra noi dovezi.”

ÎN DREPT

I. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 6 § 1 DIN CONVENȚIE

30. Reclamantul s-a plîns în temeiul articolului 6 § 1 din Convenție de inechitatea procedurii, susținînd că instanțele naționale au aplicat legea în mod incorect și nu au comentat raportul pe care acesta l-a prezentat ca probă. De asemenea, acesta a pretins că nu a fost citat corespunzător de Curtea Supremă de Justiție pentru a participa la ședința din 1 decembrie 2004.

31. Articolul 6 § 1 din Convenție, în partea relevantă, prevede următoarele:

“1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil ... într-un termen rezonabil a cauzei sale ... asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil

32. Guvernul a contestat faptul că ar fi avut loc o încălcare a articolului 6 § 1 în procedura națională.

A. Argumentele părților

33. Reclamantul a susținut că autoritățile judiciare au interpretat și aplicat greșit legea și au adoptat decizii ilegale. În continuare, acesta a susținut că toate instanțele de judecată ar fi acționat părtinitor în favoarea reclamaților în procedura de examinare desfășurată în fața acestora. În ceea ce privește raportul Centrului Național de Terminologie, reclamantul a pretins că acesta ar fi fost de asemenea prezentat în primă instanță și în mod eronat nu a fost apreciat de către instanțe. În cele din urmă, acesta a afirmat că nu a fost citat pentru a participa la ședința Curții Supreme de Justiție.

34. Guvernul a indicat că pretenția reclamantului a fost examinată de câteva instanțe naționale, care au aplicat legea în vigoare la momentul respectiv, interpretată într-un mod rezonabil și justificat de circumstanțele specifice ale cauzei. Acestea au luat în considerație principiile pertinente accentuate de Curte. Pretenția generală a reclamantului că legea a fost aplicată ilegal era, după părerea Guvernului, insuficientă pentru a constata o încălcare a articolului 6 § 1 în lipsa oricărei explicații a specificului plîngerii. Hotărârile instanțelor naționale au fost motivate corespunzător, cu referire la legislația pertinentă.

35. În ceea ce privește plîngerea reclamantului despre omisiunea Curții Supreme de Justiție de a comenta raportul lingvistic, Guvernul a afirmat că raportul nu a fost prezentat în primă instanță sau în fața Curții de Apel. În baza legislației naționale, Curtea Supremă urma să examineze cauza fără a administra noi probe (a se vedea paragraful 29 *supra*). Faptul că instanța nu a ajuns la concluzia urmărită de reclamant nu însemna că aceasta ar fi apreciat eronat probele cauzei. Suplimentar, conform reglementărilor aplicabile, Centrul Național de Terminologie nu avea competența de a pregăti rapoarte de expertiză pentru a fi prezentate în instanță. În orice caz, din punct de vedere procedural, raportul nu întrunea cerințele corespunzătoare, inclusiv cele referitoare la modul de semnare a acestuia.

36. În privința plîngerii reclamantului că acesta nu ar fi fost citat la ședința Curții Supreme de Justiție, Guvernul a evidențiat că potrivit legislației care reglementează procedura civilă, admisibilitatea unui recurs la Curtea Supremă de Justiție urma să fie examinată în lipsa părților (a se vedea paragraful 28 *supra*).

37. În concluzie, Guvernul a considerat că în prezenta cauză nu a avut loc o încălcare a articolului 6 § 1 din Convenție.

B. Admisibilitatea

1. Principii generale

38. Curtea reiterează că, în conformitate cu articolul 19 din Convenție, unica sarcină a sa constă în asigurarea respectării obligațiilor asumate de

statele Părți la Convenție. În special, ea nu este competentă să examineze o plîngere în care se pretinde că instanțele naționale au comis erori de fapt sau de drept, cu excepția cazului în care consideră că asemenea erori ar fi putut atrage o posibilă încălcare a unor drepturi și libertăți stabilite în Convenție (a se vedea, de exemplu, *Schenk c. Elveției*, 12 iulie 1988, § 45, Seria A nr. 140; și *Laaksonen c. Finlandei*, nr. 70216/01, § 20, 12 aprilie 2007). În special, în timp ce articolul 6 garantează dreptul la un process echitabil, acesta nu stabilește nici o regulă cu privire la admisibilitatea probelor ca atare, ceea ce constituie o chestiune ce ține de reglementare națională (a se vedea *Schenk*, citat *supra*, § 46; *Jalloh c. Germaniei* [GC], nr. 54810/00, §§ 94-96, ECHR 2006-IX; și *Bykov c. Rusiei* [GC], nr. 4378/02, § 88, ECHR 2009-...).

39. Curtea reiterează că audierea publică reprezintă un principiu fundamental prevăzut de articolul 6 § 1. Totuși, obligația de a desfășura o ședință nu este absolută. Conform jurisprudenței Curții, în procedurile în fața primei și singurei instanțe, dreptul la un „proces public” în sensul articolului 6 § 1 atrage dreptul la o „audiere”, cu excepția cazului în care există circumstanțe excepționale care justifică lipsirea de o asemenea audiere (a se vedea, de exemplu, *Håkansson și Sturesson c. Suedia*, 21 februarie 1990, § 64, Seria A nr. 171-A; și *Fredin c. Suediei nr. 2*), 23 februarie 1994, §§ 21 - 22, Seria A nr. 283-A). Totuși, modul de aplicare a articolului 6 § 1 în procedurile în fața instanțelor de recurs depinde de caracteristicile specifice procedurilor în cauză. Din acest punct de vedere, trebuie să se țină cont de ansamblul procedurilor în ordinea juridică națională și de rolul instanței de recurs în acest sens (a se vedea *Helmers c. Suediei* 9 octombrie 1991, § 31, Seria A, nr. 212-A). Dat fiind faptul că o ședință publică s-a desfășurat în prima instanță, absența unei astfel de ședințe în fața instanțelor de apel sau recurs poate fi justificată prin caracterul specific al procedurii respective. Astfel, procedura în apel și procedura privind chestiunile drept, spre deosebire de cele de fapt, pot corespunde cu cerințele articolului 6, deși reclamantului nu i s-a acordat posibilitatea de a fi audiat în persoană de instanța de apel sau de recurs (*Helmers*, citat *supra*, § 36). Principiul major al echității cuprins în articolul 6 reprezintă, ca întotdeauna, argumentul-cheie (a se vedea *mutatis mutandis*, *Pélissier și Sassi c. Franței* [GC], nr. 25444/94, § 52, ECHR 1999-II; și *Sejdovic c. Italiei* [GC], nr. 56581/00, § 90, ECHR 2006-...).

2. Aplicarea principiilor generale în prezenta cauză

40. Curtea notează că reclamantul s-a plîns de aplicarea incorectă a legii în prezenta cauză. Totuși, acesta nu a prezentat detalii suplimentare cu privire la pretinsa aplicare eronată a legii și în special nu a explicat modul în care o pretinsă eroare ar fi putut determina o posibilă încălcare a drepturilor

și libertăților stabilite în Convenție. Respectiv, Curtea consideră că această parte a plîngerii este nefondată.

41. În ceea ce privește plîngerea reclamantului asupra faptului că instanțele nu au luat în considerație raportul Centrului Național de Terminologie, Curtea constată de la bun început că, faptul că instanțele nu au făcut o referire la raport în mod direct în hotărîrile lor, nu poate fi considerat de la sine că acestea au refuzat în general să aprecieze raportul. Nu este clar în prezenta cauză dacă raportul a fost exclus în mod expres din cadrul probelor de către instanțele naționale. Totuși, chiar dacă instanțele au refuzat să ia în considerație raportul, Curtea reamintește că chestiunile referitoare la admisibilitatea probelor reprezintă în primul rînd un aspect ce ține de reglementarea de legislația națională. Problema apărută în fața Curții rezidă în faptul dacă procedura în ansamblu, inclusiv modul în care au fost obținute probele, a fost echitabilă (a se vedea *Bykov*, citat *supra*, § 89). În prezenta cauză, nu există probe că anume faptul omiterii de a examina raportul Centrului Național de Terminologie de către instanțe ar fi determinat inechitatea procedurii în ansamblu.

42. În cele din urmă, cu privire la plîngerea reclamantului cu privire la faptul că instanțele nu l-au citat pentru participarea la ședință în fața Curții Supreme de Justiție, Curtea notează că recursul reclamantului la Curtea Supremă de Justiție a fost depus doar în privința chestiunilor de drept și că ședința respectivă era una de constatare a admisibilității. Referitor la astfel de ședințe, legislația moldovenească stipula că decizia asupra admisibilității unui recurs depus la Curtea Supremă era adoptată fiind întemeiată pe prezentările scrise prezentate în cauză, fără a fi citate părțile (a se vedea paragraful 29 *supra*). În circumstanțele respective, avînd în vedere faptul că reclamantul a beneficiat de o ședință în prima instanță (a se vedea paragrafele 8 pînă la 10 și 14 pînă la 15 *supra*) și că ședința în cauză era o audiere susceptibilă de a fi atacată doar cu privire la chestiunile de drept, Curtea stabilește că faptul necitării reclamantului la ședință nu a determinat o încălcare a articolului 6 § 1.

43. În concluzie, ținînd cont de cele menționate, Curtea consideră că procesul în cauza reclamantului, luat în ansamblu, a fost echitabil. În consecință, aceasta constată că plîngerea reclamantului în temeiul articolului 6 § 1 este în mod evident nefondată potrivit articolului 35 § 4 din Convenție.

II. PRETINSA ÎNCĂLCARE A ARTICOLULUI 8 DIN CONVENȚIE

44. Deși inițial, invocînd articolul 10, reclamantul s-a plîns în esență de încălcarea dreptului său la protecția reputației sale ca urmare a articolului publicat în *Moldova Suverană*. Curtea reiterează că ține de competența sa să asigure aprecierea legală a circumstanțelor cauzei prezentate ei spre examinare (a se vedea *inter alia*, *Scoppola c. Italiei (nr. 2)* [GC], nr. 10249/03, § 54, ECHR 2009-....). Mai mult, aceasta a constatat anterior că

dreptul unei persoane la protecția reputației, în calitate de element al „vieții private,” reprezintă un drept care cade sub incidența articolului 8 din Convenție (a se vedea *Petrina c. României*, nr. 78060/01, § 19, 14 octombrie 2008), care prevede următoarele:

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care această ingerință este prevăzută de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

45. Guvernul a respins alegațiile reclamantului că dreptul său la protecția reputației a fost încălcat.

A. Argumentele părților

46. Reclamantul a afirmat că articolul din 4 aprilie 2002 i-a prejudiciat onoarea și demnitatea și reputația sa profesională în calitate de istoric. Acesta a subliniat faptul că, la momentul în care articolul a fost publicat, el era Președintele Asociației Istoricilor din Moldova (a se vedea paragraful 5 *supra*) și că afirmațiile conform cărora cariera sa în calitate de istoric a fost rezultatul colaborării sale cu serviciile secrete ale Fostei Uniuni Sovietice au fost făcute în scopul compromiterii reputației sale profesionale. Acesta a respins sugestia că era, la momentul publicării articolului sau în timpul procedurii naționale în cauză, membru al unui partid politic, deși ulterior, în octombrie 2006, el a fost ales președinte al Mișcării „Acțiunea Europeană”, un partid politic mic din Moldova.

47. Suplimentar, reclamantul a susținut că instanțele naționale au caracterizat greșit afirmațiile considerate drept judecăți de valoare. În opinia sa, confirmarea afirmațiilor din articol nu a fost stabilită și instanțele naționale au omis să comenteze asupra argumentului său potrivit căruia, prin publicarea retragerii la 1 aprilie 2004 (a se vedea paragraful 13 *supra*) ziarul *Moldova Suverană* a recunoscut că acesta a depășit limitele libertății de exprimare.

48. Referindu-se la jurisprudența Curții în *Pfeifer c. Austriei* (nr. 12556/03, ECHR 2007-...), Guvernul a acceptat că reputația unei persoane era garantată de articolului 8, chiar dacă persoana respectivă a fost criticată în contextul unei dezbateri publice.

49. Referitor la faptul dacă a avut loc o încălcare a articolului 8, Guvernul a explicat de la început că *Moldova Suverană* avea o politică editorială independentă la momentul publicării articolului. Respectiv, a argumentat acesta, dat fiind faptul că autorul articolului era o persoană particulară, Statul nu era direct responsabil pentru afirmațiile contestate.

Suplimentar, acesta a evidențiat că Statul nu a fost reclamat în procedura națională și că, în fața instanțelor naționale, reclamantul nu a insistat asupra argumentului responsabilității directe a Statului pentru publicarea articolului.

50. Referitor la pretinsa neasigurare de către instanțe a protecției reputației reclamantului, Guvernul a considerat că problema principală consta în faptul dacă instanțele au stabilit o balanță echitabilă între dreptul reclamantului la respectul reputației și libertatea de exprimare a lui S.N. și a ziarului *Moldova Suverană*. Accentuând limita marjei de apreciere a Statului în asemenea probleme, Guvernul a susținut că constatarea instanțelor naționale, conform căreia declarațiile contestate erau judecări de valoare avînd o bază faptică suficientă, a fost rezonabilă. Suplimentar, Guvernul a susținut că respectiva cauză urma a fi examinată într-un context mai larg în care declarațiile au fost făcute și disputa îndelungată dintre S.N. și reclamant, care s-a produs ca urmare a neînțelegerii profesionale, dar care a devenit o dispută cu caracter mai personal odată cu trecerea timpului. În sfîrșit, Guvernul a accentuat că articolul respectiv a fost publicat în contextul unei dezbateri politice cu o tematică referitoare la probleme de interes general din istoria Moldovei, în special în privința conținutului și calității manualelor de istorie și a aprecierii numeroaselor evenimente istorice. Contribuțiile aduse de S.N. și de reclamant la dezbateri au generat contribuții suplimentare din partea altora în domeniu. Guvernul a afirmat că reclamantul era o figură politică bine-cunoscută în domeniu: acesta a candidat cu succes la alegerile parlamentare din 1998 și 2001 și era din anul 2000 președintele „*Mișcării de Apărare Națională*”. Respectiv, opiniile exprimate în contextul dezbaterii erau de un anumit interes public. Referindu-se la importanța asigurării libertății de exprimare în contextul dezbaterii politice pe probleme de interes general, Guvernul a solicitat Curții să constate inadmisibilitatea plîngerii reclamantului ca fiind vădit nefondată sau, alternativ, că nu a avut loc o încălcare a articolului 8.

B. Admisibilitatea

51. Jurisprudența Curții stabilește, iar Guvernul reclamat acceptă faptul că articolul 8 este aplicabil în circumstanțele ce rezultă din cauză (a se vedea *Chauvy și Alții c. Franței*, nr. 64915/01, § 70, ECHR 2004-VI; *Pfeifer c. Austriei*, citat *supra*, §§ 53 to 55; și *Petrina c. României*, citat *supra*, § 28). Afirmarea reclamantului că dreptul său la protecția reputației a fost încălcat în urma publicării articolului din 4 aprilie 2002 ridică probleme de fapt și de drept care sunt suficient de grave, astfel încît aprecierea lor trebuie să depindă de o examinare a fondului cauzei. Prin urmare, Curtea constată că plîngerea nu este în mod evident neîntemeiată în contextul articolului 35 § 3 din Convenție. Suplimentar, ea declară că plîngerea nu este inadmisibilă din alte motive. Prin urmare, aceasta urmează a fi declarată admisibilă.

C. Fondul

1. Principii generale

52. Curtea reiterează că, deși obiectul Articolului 8 constituie protecția persoanei împotriva unei imixtiuni arbitrare din partea autorităților publice, acesta nu doar obligă Statul să se abțină de la asemenea imixtiune. Adicional acestui angajament primar, pot exista obligații pozitive inerente pentru respectarea eficiente a vieții private și de familie. Aceste obligații pot presupune adoptarea măsurilor desemnate să asigure respectul vieții private și de familie chiar în sfera relațiilor inter-personale (a se vedea *Odièvre c. Franței* [GC], nr. 42326/98, § 40, ECHR 2003-III; și *Dickson c. Regatului Unit* [GC], nr. 44362/04, § 70, ECHR 2007-XIII). Curtea consideră că prezenta cauză angajează obligațiile pozitive ale Statului generate în temeiul articolului 8 în vederea asigurării respectului eficient a vieții private a reclamantului, în special dreptul său la respectul reputației (a se vedea *Petrina*, citat *supra*, §§ 34 până la 35). Principiile aplicabile sunt similare celor care apar în cauze ce implică obligațiile negative ale Statului: trebuie avut în vedere echilibrul echitabil care urmează a fi găsit între interesele concurente, în prezenta cauză, dreptul reclamantului la protecția reputației sale și dreptul ziarului și al lui S.N. la libera exprimare.

53. Curtea reiterează că libertatea de exprimare constituie una dintre bazele esențiale ale unei societăți democratice și că garanțiile acordate presei au o anumită importanță. Deși nu trebuie să depășească anumite limite, în special respectul pentru reputația și drepturile altora, dreptul respectiv este totuși de a comunica – într-un mod conform cu obligațiile și responsabilitățile sale – informații și idei în privința tuturor problemelor de interes public. Presa nu are doar ea sarcina de a comunica informații și idei, dar și publicul are dreptul de a le primi. Dacă ar fi altfel, presa nu și-ar putea îndeplini rolul său vital de „gardian public” (a se vedea, *inter alia*, *Observer și Guardian c. Regatului Unit*, 26 noiembrie 1991, § 59, Seria A nr. 216; *Bladet Tromsø și Stensaas c. Norvegiei* [GC], nr. 21980/93, § 59, ECHR 1999-II; și *Flux c. Moldovei* (nr. 6), nr. 22824/04, § 24, 29 iulie 2008). Prin urmare, libertatea jurnaliștilor cuprinde posibilitatea recurgerii la un anumit grad de exagerare sau chiar la provocare (a se vedea *Von Hannover c. Germaniei*, nr. 59320/00, § 58, ECHR 2004-VI). În această privință, din jurisprudența Curții rezultă că dreptul la libera exprimare este aplicabil nu doar informației sau ideilor care sunt recepționate favorabil sau considerate inofensive, ori cu indiferență, dar și celor care insultă, șochează sau dezorganizează Statul sau orice sector al populației. Acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și viziunii largi fără de care nu există „o societate democratică” (a se vedea, *inter alia*, *Handyside c. Regatului Unit*, 7 decembrie 1976, § 49, Seria A nr. 24; și *Nilsen și Johnsen c. Norvegiei*

[GC], nr. 23118/93, § 43, ECHR 1999-VIII). Această libertate este susceptibilă excepțiilor stabilite în articolul 10 § 2, care trebuie, totuși, analizată cu strictețe. Necesitatea oricăror restricții trebuie stabilită în mod convingător (a se vedea, de exemplu, *Lingens c. Austriei*, 8 iulie 1986, § 41, Seria A nr. 103; *Nilsen și Johnsen*, citat *supra*, § 43; și *Tammer c. Estoniei*, nr. 41205/98, § 59, ECHR 2001-I).

54. Curtea reiterează că alegerea mijloacelor prevăzute să asigure conformarea cu articolul 8 în sfera relațiilor dintre indivizi este, în principiu, o problemă care se încadrează în limita de apreciere a Statelor Contractante. În acest sens, există numeroase moduri de asigurare a „respectului pentru viața privată”, iar natura obligațiilor Statului va depinde de aspectul specific al vieții private în discuție (a se vedea *Odièvre*, citat *supra*, § 46). Suplimentar, sarcina Curții de a exercita supravegherea nu constă în a se substitui autoritățile naționale, ci de a revizui în ansamblu, deciziile pe care acestea le-au adoptat în contextul cauzei conform limitei lor de apreciere (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Tammer*, citat *supra*, § 63).

55. În cauzele în care Curtea urmează să echilibreze protecția vieții private și libertatea de exprimare, ea a menționat mereu contribuția adusă de articolele din presă în dezbaterile de un interes general (a se vedea, de exemplu, *Tammer*, citat *supra*, §§ 66 și 68; *Von Hannover*, citat *supra*, § 60; și *Standard Verlags GmbH c. Austriei* (nr. 2), nr. 21277/05 § 46, 4 iunie 2009). În cauze privind debateri sau chestiuni de un interes public general, limita criticii acceptabile este mai mare în ceea ce privește politicienii sau alte persoane publice, decât vizavi de particulari: primii, spre deosebire de ultimii, și-au expus benevol acțiunile lor controlului public, din partea jurnaliștilor și a publicului larg și, prin urmare, trebuie să demonstreze un grad mai înalt de toleranță (a se vedea *Petrina*, citat *supra*, § 40).

56. În cele din urmă, Curtea a deosebit circumstanțele cauzei de judecățile de valoare. În timp ce existența faptelor poate fi demonstrată, adevărul judecăților de valoare nu poate fi probat. Cerința probării adevărului unei judecăți de valoare este imposibil de îndeplinit și încalcă însăși dreptul la liberă exprimare, care reprezintă o parte fundamentală a drepturilor garantate de articolul 10. Clasificarea unei afirmații în calitate de circumstanță de fapt sau de judecată de valoare reprezintă o problemă care în primul rând ține de limita de apreciere a autorităților naționale, în special a instanțelor naționale. Totuși, chiar dacă o afirmație constituie judecată de valoare, trebuie să existe o bază faptică suficientă care să o susțină, în absența căreia aceasta ar putea fi excesivă (a se vedea, de exemplu, *Pedersen și Baadsgaard c. Danemaricii* [GC], nr. 49017/99, § 76, ECHR 2004-XI; *Timpul Info-Magazin și Anghel c. Moldovei*, nr. 42864/05, § 37, 27 noiembrie 2007; și *Petrina*, citată *supra*, §§ 40 - 41).

2. *Aplicarea principiilor generale prezentei cauze*

57. Curtea notează că reclamantul a criticat articolul publicat în *Moldova Suverană* la 4 aprilie 2002 pe motiv că i-ar fi prejudiciat reputația, prin faptul că acesta conținea insulte jignitoare și declarații false referitor la calitatea sa de membru al serviciilor secrete sovietice. Curtea remarcă natura generală al articolului și cea a afirmațiilor pe care acesta le conținea. Suplimentar, ea acordă atenție faptului că articolul conținea mai mult referințe la presupusele legături ale reclamantului cu serviciile secrete sovietice (a se vedea paragraful 6 *supra*).

58. Curtea se referă la constatarea Judecătoriei sectorului Centru din prima sa hotărîre din 30 aprilie 2003, privind faptul că referințele din articol nu puteau fi interpretate altfel decît semnificînd colaborarea reclamantului cu KGB. Instanța a mai observat că KGB a fost recunoscut în calitate de organizație represivă în timpul perioadei sovietice și că respectiva colaborare era condamnată de societatea civilă. Ea a stabilit că nu exista nici o probă că o astfel de colaborare a avut loc și că, în consecință, articolul era defăimător (a se vedea paragraful 9 *supra*). Instanța a dispus publicarea retragerii anumitor fraze, inclusiv fraza care indica faptul că reclamantul a fost trimis la studii de doctorat datorită meritelor sale deosebite „care confirmă încrederea PCUS (b) – KGB.” Deși cauza a fost reexaminată ulterior de către Judecătoria sectorului Centru și atacată la Curtea de Apel și la Curtea Supremă de Justiție, nici una dintre hotărîrile ulterioare nu s-a pronunțat cu privire la faptul dacă articolul ar trebui considerat că ar fi insinuat colaborarea reclamantului cu KGB. Curtea consideră că instanțele naționale sunt, în principiu, mai competente să aprecieze intenția ascunsă în frazele contestate din articol, decît o instanță internațională și, în special, să judece modul în care publicul larg din Moldova ar putea interpreta și reacționa la astfel de fraze. În consecință, este regretabil faptul că hotărîrile ulterioare ale instanțelor nu au adresat această problemă. Luînd în considerație termenii articolului și constatările singurei instanțe naționale care a examinat problema, Curtea este convinsă că autorul articolului a intenționat să insinueze că reclamantul a colaborat cu KGB. Prin urmare, problema constă în faptul dacă aceste alegații se încadrează în domeniul criticii acceptabile sau a comentariilor echitabile.

59. În procesul examinării faptului dacă comentariile din articol sunt acceptabile, Curtea se referă în primul rînd la argumentele Guvernului cu privire la natura dezbaterii în contextul în care a fost publicat articolul contestat, și anume o discuție despre conținutul și calitatea manualelor de istorie și despre aprecierea diverselor evenimente istorice (a se vedea paragraful 50 *supra*). Suplimentar, Curtea accentuează faptul că problema colaborării cetățenilor Republicii Moldova cu serviciile secrete ale regimului sovietic, în special a celor care dețin funcții de conducere sau care sunt considerate respectabile, reprezenta o problemă socială și morală

deosebit de sensibilă în contextul specific din Moldova (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Petrina*, citată *supra*, § 43).

60. În al doilea rând, Curtea notează că reclamantul, în calitate de Președinte al Asociației Istoricilor din Republica Moldova la momentul respectiv, era o persoană publică. Autor al programului școlar pentru disciplina „Istoria Universală” în anul 1996 (a se vedea paragraful 5 *supra*), era posibil ca părerea și opiniile sale să fie considerate deosebit de semnificative în contextul dezbaterii desfășurate în 2002 cu privire la conținutul manualelor de istorie. Prin urmare, Curtea este de părere că gradul acceptabil de critică al reclamantului în contextul respectivei dezbateri a fost relativ înalt.

61. În al treilea rând, Curtea notează că autorul articolului contestat era de asemenea un istoric și un fost viceministru al Educației (a se vedea paragraful 6 *supra*). Exista posibilitatea ca o dezbatere aprinsă între reclamant și S.N., care să dezvăluie și să explice părerile lor diferite în privința respectivă, ar contribui la eficiența dezbaterii generale și ar informa publicul larg despre problemele relevante. Într-adevăr, în comentariile sale, Guvernul a explicat că contribuțiile reclamantului și ale lui S.N. au determinat reacții suplimentare din partea altora din domeniu (a se vedea paragraful 50 *supra*).

62. În al patrulea rând, Curtea de asemenea consideră semnificativ faptul că la 1 aprilie 2004, *Moldova Suverană* a publicat o dezmințire în care se dezicea de articolul lui S.N. din 4 aprilie 2002, explicând că limbajul neadecvat utilizat nu reprezenta politica editorială a ziarului și că acesta nu aproba termeni precum „memorie slabă,” „lipsa demnității personale” și „preot care alungă duhurile rele,” utilizați de S.N. *Moldova Suverană* a încheiat prin exprimarea regretului pentru „remarcile defăimătoare și limbajul necumpătat” la adresa reclamantului.

63. În circumstanțele date, Curtea consideră că aspectul general al articolului și limbajul jignitor utilizat de S.N., în contextul unei dezbateri aprinse cu privire la conținutul manualelor de istorie și al declarației ulterioare publicate de *Moldova Suverană*, nu a generat în sine încălcarea drepturilor reclamantului cu privire la respectul reputației sale.

64. Totuși, considerații diferite se aplică alegațiilor specifice intenționate să insinueze că reclamantul a colaborat cu serviciile secrete din perioada Sovietică. Curtea observă că instanțele naționale au declarat afirmațiile respective drept judecăți de valoare și au stabilit că, dat fiind faptul că S.N. a publicat articolul cu bună-credință și fără intenția de a umili sau defăima reclamantul, pretenția reclamantului de defăimare trebuie respinsă (a se vedea paragrafele 15, 17 și 20 *supra*). Curtea de Apel a accentuat că, în opinia ei, frazele scrise în articol reprezentau „propria părere subiectivă” a lui S.N. despre reclamant și că o persoană nu poate fi răspunzătoare pentru exprimarea propriilor opinii cu privire la anumite evenimente, al căror adevăr nu poate fi probat (a se vedea paragraful 17 *supra*). Această abordare

a fost aprobată de Curtea Supremă de Justiție în hotărîrea sa ulterioară referitoare la admisibilitate (a se vedea paragraful 20 *supra*).

65. Spre deosebire de instanțele naționale, Curtea nu este convinsă că afirmațiile respective pot fi considerate doar judecări de valoare. După cum Curtea a constatat deja (a se vedea paragraful 58 *supra*), articolul intenționa să insinueze că reclamantul a colaborat cu KGB. În opinia Curții, întrebarea dacă o persoană a colaborat cu serviciile secrete din perioada Sovietică nu este doar o problemă de speculație, ci o circumstanță istorică, capabilă a fi demonstrată prin probe pertinente (a se vedea *mutatis mutandis*, *Pfeifer c. Austriei*, citat *supra*, § 47; și *Petrina*, citat *supra*, § 44). Instanțele naționale nu au prezentat probe convingătoare în privința concluziilor lor despre natura afirmațiilor în cauză. În circumstanțele date, în pofida limitei de apreciere acordate instanțelor naționale în privința clasificării unei afirmații drept circumstanță de fapt sau judecată de valoare, Curtea constată că alegațiile despre colaborarea cu KGB reprezentau circumstanțe evidente ale cauzei (a se compara cu *Scharsach și News Verlagsgesellschaft c. Austriei*, nr. 39394/98, § 41, ECHR 2003-XI).

66. Curtea accentuează natura declarației în prezenta cauză, care ar fi putut discredita reclamantul și opiniile sale despre chestiunile puse în discuție. De fapt, decît să contribuie la dezbattere, declarația riscă să submineze integritatea și utilitatea. Curtea reiterează că statutul unei persoane ca politician sau altă persoană publică nu înlătură necesitatea existenței unui temei de fapt suficient pentru declarații care îi prejudiciază reputația, chiar dacă astfel de declarații sunt considerate judecări de valoare și nu circumstanțe de fapt, ca în prezenta cauză (a se vedea *Petrina*, citat *supra*, §§ 45 și 50). În această privință, Curtea reiterează suplimentar că pronunțînd hotărîrea din 30 aprilie 2003, Judecătoria sectorului Centru a evidențiat lipsa oricărei probe a faptului că reclamantul a fost agent KGB (a se vedea paragraful 9 *supra*). Hotărîrile ulterioare ale instanțelor naționale nu au stabilit altceva. Curtea a notat că în materialele prezentate de către părți nu există nici o indicație a colaborării reclamantului cu serviciile secrete din perioada sovietică. În timpul procedurii în fața Judecătoriei sectorului Centru, reclamații nu au prezentat nici un material considerat a fi suficient de către instanța respectivă în susținerea declarației respective și nici un martor nu a susținut că reclamantul ar fi fost implicat în astfel de activități. În asemenea caz, nu este indicat să se facă referință la limita de provocare sau exagerare permisă în general pentru ziarele ce publică articole ce se referă la persoane publice. Cauza dată se referea la o prezentare distorsionată a realității, pentru care autorul nu a demonstrat nici un suport de fapt (a se vedea *Petrina*, citat *supra*, §§ 48 și 50). Insinuînd colaborarea reclamantului cu KGB de parcă aceasta era un fapt stabilit, cînd nu era decît pură speculație din partea autorului, articolul a depășit limitele comentariilor acceptabile.

67. În sfârșit, Curtea reiterează că *Moldova Suverană* a publicat ulterior o dezmințire. Totuși, deși dezmințirea se referea la regretul cu privire la natura jignitoare a articolului și limbajul ofensiv utilizat, este important de observat faptul că aceasta nu a făcut nici o mențiune la declarația că reclamantul a colaborat cu serviciile secrete din perioada sovietică și, în special, nu a clarificat faptul că lipsea orice temei pentru o asemenea alegație.

68. În concluzie, Curtea consideră că articolul publicat la 4 aprilie 2002, prin faptul insinuării lipsite de orice temei a colaborării reclamantului cu serviciile secrete din perioada sovietică, a depășit limita acceptabilă pentru comentarii în contextul unei dezbateri de interes general. Luând în considerație în particular gravitatea alegației din prezenta cauză, Curtea constată că argumentele invocate de instanțele naționale în favoarea ziarului și a dreptului lui S.N. la libera exprimare au fost insuficiente pentru a prevala asupra dreptului reclamantului la protecția reputației sale. Prin urmare, a avut loc încălcarea articolului 8 din Convenție.

III. APLICAREA ARTICOLULUI 41 DIN CONVENȚIE

69. Articolul 41 din Convenție prevede:

„Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.”

A. Prejudiciul

70. Reclamantul a pretins suma de 7,000 EUR pentru suferința psihologică rezultată din umilința și ofensa suportată după publicarea articolului contestat.

71. Guvernul a considerat că în prezenta cauză nu urmează să fie acordată nici o compensație pentru prejudiciul moral. Acesta a susținut că pretenția reclamantului era nefondată și exagerată. Acesta urma să demonstreze că a suferit în urma pretinsei încălcări, însă el nu a prezentat nici o dovadă a pretinsului prejudicial cauzat. Guvernul a solicitat Curții să ia în considerație comportamentul reclamantului, consecințele și durata încălcării și să stabilească faptul că însăși constatarea unei încălcări în prezenta cauză ar reprezenta o satisfacție echitabilă.

B. Costuri și cheltuieli

72. Reclamantul a prezentat o listă detaliată în valoare de 5,936 MDL (echivalentul a circa 370 EUR la momentul prezentării plîngerii) cu privire la cheltuielile judiciare în fața instanțelor naționale și a Curții, precum și alte costuri suplimentare.

73. Guvernul a accentuat faptul că reclamantul putea pretinde doar acele cheltuieli necesare și efectiv suportate ca quantum. Acesta a susținut că reclamantul a suportat cheltuieli care nu erau necesare și că au fost prezentate chitanțe insuficiente cu privire la alte costuri și cheltuieli pretinse a fi suportate. În orice caz, Guvernul a afirmat că pretențiile reclamantului erau în totalitate speculative și a solicitat Curții să le respingă.

74. Avînd în vedere chitanțele prezentate de reclamant, Curtea a considerat rezonabilă acordarea sumei de 300 EUR pentru costuri și cheltuieli.

C. Penalități

75. Curtea consideră oportun ca penalitatea de întârziere să se întemeieze pe rata de refinanțare a Băncii Centrale Europene, căreia urmează să i se adauge trei procente.

DIN ACESTE CONSIDERENTE, CURTEA

1. *Declară*, în unanimitate, admisibilă cererea reclamantului în temeiul articolului 8 din Convenție și restul cererii inadmisibilă;
2. *Susține* prin șase voturi la unu că a avut loc o încălcare a articolului 8 din Convenție;
3. *Susține* prin șase voturi la unu
 - (a) că Statul reclamat trebuie să achite reclamantului, în decurs de trei luni de la data la care hotărîrea va deveni definitivă în conformitate cu prevederile articolului 44 § 2 din Convenție, următoarele sume de bani, care urmează a fi achitate în valuta națională a statului reclamat la rata de schimb aplicabilă la data efectuării plății:
 - (i) 1,200 EUR (o mie două sute euro), plus orice taxă care ar putea fi încasată, pentru prejudiciu moral;
 - (iii) 300 EUR (trei sute euro), plus orice taxă care ar putea fi încasată, pentru costuri și cheltuieli;
 - (b) că din momentul expirării celor trei luni sus menționate, o penalitate de întârziere va fi plătită reieșind din sumele de mai sus la rata de

refinanțare a Băncii Centrale Europene pentru perioada de neachitare, plus trei procente;

4. *Respinge* în unanimitate restul pretențiilor reclamantului de satisfacție echitabilă.

Întocmită în limba engleză și notificată în scris la 30 martie 2010 potrivit articolului 77 §§ 2 și 3 din Regulamentul Curții.

Lawrence Early
Grefier

Nicolas Bratza
Președinte

În corespundere cu Articolul 45 § 2 din Convenție și Regula 74 § 2 din Regulamentul Curții, la prezenta hotărîre se anexează opiniile separate:

(a) opinia comună concordantă a Judecătorilor Garlicki, Šikuta și Poalelungi;

(b) opinia disidentă a Judecătorului David Thór Björgvinsson.

N.B.
T.L.E.

OPINIA CONCORDANTĂ A JUDECĂTORILOR GARLICKI, ŠIKUTA ȘI POALELUNGI

Suntem pe deplin de acord cu constatarea că a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție și că, în împrejurările din speță, protecția reputației urma să ia prioritate față de libertatea de exprimare. Ceea ce ne îndeamnă să exprimăm o opinie concurentă, este faptul că acest speța *Petrenco* poate fi considerată ca o ilustrare a două probleme de ordin mai general.

1. Acesta este așa-numitul caz de "lustrație primară": o situație în care se fac publice declarații cu privire la colaborarea cu fostele structuri politice comuniste în cadrul unei dezbateri politice, de presă și / sau de către o persoană privată implicată din punct de vedere politic. În timp ce în procesul de "lustrație obișnuită" existența unei astfel de colaborări este evaluată și stabilită de către o autoritate publică care are acces la documentele necesare și este în măsură să ofere garanții procesuale pentru toți cei implicați (a se vedea, pentru standardele necesare, hotărârea în cauza *Adamsons v. Letonia*, nr. 3669/03, § 116, 24 iunie 2008), procesul de "lustrație primară" are loc în afara oricărui cadru procedural prestabilit. Dispunând de potențialul său capabil de a discredita persoana în cauză, ea este direcționată, de obicei, în adresa politicienilor sau a altor persoane publice.

Pentru a evita astfel de cazuri, care rezultă din răzbunare personală sau din motive politice, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a adoptat Liniile directe ale Consiliului Europei cu privire la legile lustrației¹. Conform principiilor respective, lustrația „poate fi compatibilă cu un stat democratic și de drept, în cazul în care mai multe criterii sunt îndeplinite”. Printre aceste criterii sunt:

(A) vinovăția trebuie să fie probată în fiecare caz în parte²;;
(B) dreptul la apărare, prezumția de nevinovăție și dreptul de recurs la o instanță trebuie să fie garantat³;

Mai mult, lustrația nu poate fi folosită pentru a pedepsi sau în scop de răzbunare⁴. Aceste principii se aplică *a fortiori* atunci când nu a fost

1. Rezoluția 1096 (1996) “privind Măsurile de demontare a patrimoniului fostelor sisteme totalitare comuniste”.

2. Ibid, paragraful 12

3. Ibid.

4. A se vedea Raportul cu privire la demontarea patrimoniului fostelor sisteme totalitare comuniste, Doc. 7568, 3 iunie 1996, paragr. 3.

angajată o procedură formală a lustrației împotriva unui reclamant.

Dezbaterea politică își are propriile sale reguli și, uneori, acestea pot fi foarte aspre pentru cei care decid să participe activ la ea. Dar nici presei, nici adversarilor politici nu li se poate acorda permisiunea de a ucide. De aceea, însuși faptul că "lustrația primară" are loc într-un context politic nu este suficient pentru a îi absolvi de la obligația de a proteja reputația și bunul renume al altora.

Din moment ce acuzațiile privind colaborarea cu structurile politice comuniste trebuie, prin natura lor, să fie considerate ca constatări de fapt, Curtea a aplicat în mod corect examinarea în bază de "temeiuri suficiente". Cei care înaintază în mod public astfel de acuzații trebuie să fie capabili de a demonstra existența acestui temei. Acest fapt reprezintă mai puțin decât datoria de a prezenta o dovadă absolută de colaborare. Dar ceea ce poate - și ar trebui - să fie necesar este, pe de o parte, prezentarea faptelor și a informației care, luate împreună, ar putea indica o astfel de cooperare, și, pe de altă parte, pentru a afișa suficientă diligență în abordarea problemei și compararea diferitelor surse de informații. *Mutatis mutandis*, aceasta este abordarea care trebuie luată în ceea ce privesc acuzațiile de corupție (a se vedea - într-un context de dezbatere politică - *Rumyana Ivanova c. Bulgariei*, nr 36207/03, 14 februarie 2008; *Flux v. Moldova* (nr. 6.), nr 22824/04, 29 iulie 2008; și *v. Mahmudov și Agazade Azerbaidjan*, nr. 35877/04, 18 decembrie 2008).

2. Activitatea pre-democratică a persoanelor publice în prezent pot trezi un interes legitim din partea opiniei publice și poate constitui o chestiune de dezbatere politică. Presa trebuie să joace un rol proeminent în astfel de dezbateri.

Dar singurul mod de a plasa această dezbatere într-un cadru civilizat este de a face disponibile arhivele statului în care informațiile despre evenimentele din trecut pot fi cercetate. Atât timp cât accesul la arhive rămâne rezervat doar pentru câteva persoane privilegiate în acest sens, va fi foarte dificil de a face să dispară "lustrația primară" din dezbaterile politice.

În hotărârea sa în *Turek c. Slovaciei* (nr. 57986/00, CEDO-II), Curtea a indicat în mod clar (cu referire la procedurile de lustrație) că, decât în cazul în care se demonstrează contrariul în baza circumstanțelor unui caz specific, "nu se poate presupune că există un interes public continuu și efectiv în impunerea de restricții asupra accesului la materiale clasificate ca fiind confidențiale în perioada fostele regimuri". Acest lucru se datorează faptului că procedurile de lustrație sunt, prin însăși natura lor, orientate spre stabilirea faptelor datând din perioada comunistă și care nu sunt direct

legate de funcțiile și operațiunile curente ale serviciilor de securitate. Procedurile lustrației inevitabil depind de examinarea documentelor referitoare la operațiunile fostelor agenții comuniste de securitate. Dacă părții, la care se referă materialele clasificate, îi este negat accesul la toate sau la cea mai mare parte din materialele în cauză, posibilitățile lui sau ale ei de a contrazice versiunea faptelor susținute de agenția de securitate, vor fi grav reduse (§ 115). "

Prin urmare, nu excludem posibilitatea că ar putea exista unele obligații pozitive ale statului în acest domeniu. Dezvăluirea completă a materialelor din arhive nu poate fi întotdeauna posibilă (în special atunci când, ca și în cazul Moldovei, o parte semnificativă a informației este controlată de un alt stat). Cu toate acestea – după cum Curtea a indicat deja în cazul *Rotaru* – împiedicarea arbitrară a oricărui acces rezonabil în acest sens, poate constitui o încălcare atât a articolului 8, cât și a articolului 10 din Convenție.

OPINIA DISIDENTĂ A JUDECĂTORULUI DAVID THÓR BJÖRGVINSSON

1. Nu sunt de acord cu majoritatea în ceea ce privește constatarea unei încălcări a articolului 8 din Convenție.
2. Majoritatea a ajuns la concluzia, spre deosebire de instanțele naționale, că declarațiile din articol care se refereau la colaborarea reclamantului cu structurile KGB, nu au avut nici un temei și că faptul asocierii la o "organizație represivă" i-ar fi afectat reputația. Faptul că nu a fost satisfăcută cererea sa de către instanțele naționale, a determinat majoritatea să considere că autoritățile moldovenești nu și-au îndeplinit obligațiile lor pozitive de a garanta protecția onoarei și reputației reclamantului, la care acesta avea dreptul potrivit articolului 8.
3. În procesul de evaluare de către instanța națională a articolului 8 și articolului 10, a fost corect luat în considerație doar articolul 10. În opinia mea, nu există nici un motiv suficient pentru a schimba aprecierea instanțelor naționale.
4. Reclamantul, dl Anatol Petrenco, este președintele Asociației Istoricilor din Republica Moldova, profesor universitar și autor al manualelor "Istoria Universală". De asemenea, după cum au fost prezentate în paragraful 87 din observațiile scrise ale Guvernului din 10 ianuarie 2008, înainte și după publicarea articolului în cauză, acesta a fost implicat activ în politică. El a fost un membru al Partidului Comunist din fosta Uniune Sovietică și un membru al Frontului Democrat în numele căruia a candidat pentru a fi ales în Parlament în 1998. El a fost, de asemenea, membru al Partidului Național Liberal, pe listele căruia a candidat la alegerile parlamentare din 2001. Din anul 2000 el a fost liderul Mișcării Naționale. Din anul 2006 el a fost președintele mișcării "Acțiunea Europeană", un partid politic din Republica Moldova, deși unul minor.
5. Astfel, reclamantul nu este doar un savant bine-cunoscut în Republica Moldova. El este, de asemenea, un participant activ la dezbaterile politice în general. El este o persoană publică care, ca atare, s-a expus voluntar el însuși pentru a înceta controlul asupra acțiunilor sale, din trecute și din prezent, de către jurnaliști, politicieni și alți participanți la dezbateri publice. Curtea a constatat frecvent că întinderea unor critici și comentarii acceptabile este mai mare în ceea ce privește politicienii sau alte persoane publice, decât în cazul persoanelor fizice private (a se vedea *Petrina v. România*, nr. 78060/01, § 19, 14 octombrie 2008, § 40).

Reclamantul, în calitate sa de participant la dezbatere publică, ar fi trebuit să fie pregătit pentru comentarii dure, exagerate și chiar nedrepte a acțiunilor sale din trecut și prezent, nu numai sub forma unor așa-numite judecăți de valoare, dar, de asemenea, în ceea ce privește prezentarea faptelor. În plus, în calitate de participant activ la o dezbatere publică, reclamantul a dispus de toate posibilitățile de a răspunde la orice insinuări care se presupune că ar fi fost îndreptate spre el. Acesta este modul în care o dezbatere publică prin intermediul media se desfășoară într-o societate democratică și care ar trebui să funcționeze.

6. Pentru a evalua dacă faptul publicării articolului a depășit limitele criticii acceptabile într-o societate democratică în care libertatea de exprimare ocupă un loc important, următoarele puncte sunt relevante:

i. Articolul a fost publicat în contextul unei dezbatere pe teme privind istoria și politica Moldovei. Acesta a fost, prin urmare, o temă de interes general, deși se presupune că a luat forma unei dezbatere între reclamant și S.N., devenind oarecum personală. Prin urmare, prezenta cauză urmează a fi în mod evident distinsă de un alt caz, cum ar fi *Biriuk v. Lituania* (nr. 23373/03, 25 noiembrie 2008), care se referea la o ingerință flagrantă în viața privată a reclamantului. În multe cazuri în care Curtea a fost impusă să aprecieze importanța protecției vieții private în raport cu libertatea de exprimare, ea a subliniat întotdeauna importanța contribuției aduse de articolele din presă unei dezbatere de interes general (a se vedea, printre altele, *Tammer v. Estonia*, nr. 41205/98, § 59, CEDO 2001 I), §§ 66 și 68; *Von Hannover c. Germaniei*, nr. 59320/00, § 60, CEDO 2004 VI); și *Standard Verlags GmbH c. Austriei* (nr. 2), nr. 21277/05 § 46, 4 iunie 2009).

ii. În ceea ce privește conținutul articolului contestat (a se vedea § 6 din hotărâre), sunt de acord cu majoritatea că unica chestiune importantă se referă la declarațiile cu privire la pretinsa colaborare a reclamantului cu KGB-ul. Cu toate acestea, nu sunt de acord că acestea ar trebui privite ca acuzații directe de colaborare cu KGB-ul. KGB-ul este menționat de două ori în articol. Cu toate acestea, în nici o sursă nu s-a indicat direct că reclamantul ar fi colaborat cu KGB-ul. Prima declarație presupune pur și simplu încrederea pe care PCÎS (Partidul Comunist al bolșevicilor Întregii Uniuni) și KGB-ul ar fi avut-o în acesta, și a doua – faptul că ele mizau pe el. Aceste declarații nu afirmă prin însăși modul de formulare, faptul că reclamantul ar fi fost un colaborator al KGB. În cel mai bun caz, ele conțin o aluzie a faptului că reclamantul era privit favorabil de către KGB.

iii. De asemenea, este relevant faptul că pînă la rejudecarea cauzei la 1 aprilie 2004, ziarul *Moldova Suverană* a publicat un articol care poate fi privit ca fiind o dezmințire a unui articol publicat anterior și o încercare de a distanța ziarul de conținutul acestuia. Acesta declarat, printre altele, că "... regretăm remarcile denigratoare și limbajul jignitor ...". Majoritatea persoanelor au interpretat aceste cuvinte în mod restrictiv (a se vedea §§ 62 și 67), că acestea nu s-ar fi referit la declarațiile în cauză, sau cel puțin nu suficient de clar. Nu sunt de acord cu aceasta. Deși prin articolul respectiv nu sunt retrase anume remarcile cu privire la pretinsa colaborare a reclamantului cu KGB-ul, cuvintele "observații depreciative" sunt cel mai ușor de înțeles ca fiind toate comentariile denigratoare în acel articol, inclusiv cele cu privire la KGB.

iv. Reclamantul nu contestă faptul că a fost membru al Partidului Comunist din fosta Uniune Sovietică. Desigur, membru al Partidului Comunist este un lucru; colaborarea cu KGB-ul este cu totul altul. Cu toate acestea, nu se discută faptul colaborării lui cu un fost regim represiv, chiar și cu una dintre formele acestuia mai puțin tiranice. În astfel de circumstanțe și, în special, în contextul unei dezbateri politice privind chestiuni de interes public, eu nu admit faptul că simpla presupunere că reclamantul ar fi fost agreat de către KGB ar fi ridicat nivelul de stigmatizare a sa, care ar fi justificat sacrificarea dreptul fundamental la libertatea presei în scopul protecției drepturile sale garantate de articolul 8.

v. Relevanța și gravitatea declarațiilor privind reputația reclamantului trebuie să fie de asemenea evaluate în funcție de întregul context social și politic în care acestea au fost făcute. În multe dintre țările ex-comuniste, inclusiv Republica Moldova, insinuări similare celor din prezenta cauză sunt nu mai puțin frecvente în dezbateri politică și socială de zi cu zi. Adevărate sau false, acestea ar trebui să fie privite ca o parte inevitabilă a dezbaterii publice, în condițiile în care se creează un nou sistem politic pe ruinele unui regim represiv, cu care mulți dintre prezenții actorii au fost asociați într-un fel sau altul în cadrul dezbaterii publice.

7. Luînd în considerație cele expuse mai sus, publicarea unui articol în ziar, prin care se insinua poziția favorabilă a KGB-ului referitor la reclamant, nu depășește limitele a ceea ce este acceptabil în contextul unei dezbateri generale politice și de conotație istorică în Republica Moldova. Acest lucru nu a constituit mai mult decît ceea ce era de așteptat, și anume ca reclamantul să tolereze și să reacționeze în contextul unei dezbateri publice. În aceste condiții, dezmințind articolul

respectiv prin intermediul dezbaterii publice este forma cea mai adecvată de a reacționa într-o societate democratică.

8. În consecință, în opinia mea, nu a existat o încălcare a articolului 8 din Convenție.